

3. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

„Magyar Pálós Rend”

Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez

Készítette:

Csóka Péter János OSPPE
tartományfőnök
Magyar Pálós Rend

Csóka Péter János

Pécs, 2017. november 20.



I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Magyar Pálos Rend

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Csóka Péter János OSPPE**
Levelezési cím: **7624, Pécs, Hunyadi út 70.**
Telefonszám: **06/20/8234564**
E-mail cím: **janos.palosrend@gmail.com**

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. **A nemzeti érték megnevezése**

A Pálos Rend, mint magyar alapítású szerzetesrend lelkiisége, történelmi és kulturális öröksége

2. **A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása**

- agrár- és élelmiszergazdaság
- ipari és műszaki megoldások
- természeti környezet
- egészség és életmód
- **kulturális örökség**
- turizmus
- épített környezet
- sport

3. **A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése**

Magyar Értéktár

4. **A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása**

PÁLOSOK

A hetvenes években Pécssett jártunk osztálykiránduláson, s ahogy a Misina tető TV tornya felé tartottunk, útközben elhaladtunk egy viszonylag új templom mellett, melynek terméskőből készült falai, a környezetbeillő hangulata már gyermekként magával ragadott. A buszmegállót „Pálosok”-nak nevezték. Senki nem tudta, hogy mit jelent. Vagy ha tudta, nem mert róla beszélni. Több évtized eltelt azóta, s ma már egyre többen ismerik ezt a szót és adott esetben mintha titkokat rejtene magában. Nézzük is csak meg, valóban, milyen titok rejlik e szavak mögött? Rejlik-e egyáltalán valami titokzatosság benne? A pálosok mindig emberközelieliek voltak, fehér barátok, olyan emberek, akik az adott korban nem különlegességükkel, hanem normális létükkel szolgálták az Istent, az embereket, a nemzetet. Amikor valaki kisgyermeket a magasba emel, szembesülhet azzal a csodával, ami a gyermeki arcra rásugárzik: bizalom, elfogadás, szeretet.

A pálosok küldetése az, hogy másokat a kegyelem erejével segítsenek Isten felé a magasba emelkedni. A magyar és minden ember szívébe akarják beleoltani a reményt, úgy, ahogy arról Jézus az evangéliumokban beszél.

A pálosok tudták, hogy felelőségük van a jövőért, a nemzetért. S amit Pázmány Péter egykor megfogalmazott, „*Te is Magyarország, édes hazám, a pálosokkal fogsz növekedni és ugyanazokkal fogsz hanyatlani.*”, ez a titok, páratlan összefüggés mintha prófécia is lett volna egyben. Mindezt azzal a felelőséggel írom, hogy nem akarok több szerepet tulajdonítani ennek a magyar alapítású rendnek, mint amit megérdemel, de szeretném az elfelejtés homályából úgy kiemelni, hogy a valóság talaján maradván, minden álmisztikus, varázslatos túlzásoktól mentesen az olvasó előtt feltáruljon ennek a páratlan történelemmel rendelkező rendnek a jelentősége. S talán a pálosok sajátos küldetését az is alátámasztani látszik, hogy a számos megpróbáltatás, szenvedés, üldöztetés által a megfeszített Jézus küldetéséből részesültek. A Szent Kereszt, mely első kolostorunk volt, rendünk első szentéletű szervezőjének zsenialitására utal, hiszen ennek a Keresztnek a fényében formálódott a rend történelme. Szünet, pusztulás, halál és újjáéledés, feltámadás, előre vetíti azt az Országot, melyről a Megváltó beszél.

Messzi vidékeket futunk be, megismerjük távoli földrészek csodálatos tájait és sokszor olyan keveset tudunk arról, ami körülvesz bennünket. Annak a rendnek csírái, melyből magyar történelmet formáló szerzetesközösség született, a Pécs melletti Mecsekben bújtak elő. 1225-ben, Bertalan pécsi püspök, aki II. Endre feleségének, burgundi Jolántának kíséretében jött hazánkba a híres cluny bencés kolostorból, a Szent Jakab-hegyen épült kolostorban telepítette le az összegyűjtött remeteket, akiknek szabályzatot is adott. Ő maga is többször megfordult kedvenc remetái között, hogy elcsendesedve, Istenre figyelve nyerjen erőt ahhoz a munkához, amit végeznie kellett püspöksége alatt. Az évszázadokra visszanyúló településnek nem első lakói voltak a remeték, akik olyan kolostort építettek maguknak, mely szerény volt ugyan, mégis tele gyakorlatiassággal, ötletekkel. Halastó, vízgyűjtő rendszer, mely soha nem száradt ki, mély és hosszú pince, melynek maradványait ma is megláthatja a szemfüles látogató. A megerősített és felújított romok közül kilépve a tisztaság mellett szépen felépített esőbeálló fogadja a turistákat. Milyen igényes munka, és milyen nagy! Még tornya is van! Bizony, aki nem tudja, az elcsodálkozik rajta, miért is kellett ide ilyen csodás, boltíves, semmibe szaladó falakkal épületet emelni? Mert ez is kolostornak épült. Éppen 1950 júniusában lett volna az ünnepélyes felszentelés, amikor elhurcolták Pécsről a szerzeteseket ponyvás teherautókkal. A pálosok szerettek volna a régi romok mellett egy XX. századi remeteséget létrehozni közösségük számára, hogy akik a városokban, sok lelkipásztori munkában megfáradva vágyódtak Istenben még inkább elmélyülni, az Ő szeretetéből megerősödni, azok ide jöhettek volna. A kis gazdaságban, fizikai munkával egybekötve mélyedtek volna el a természet csendjén át Isten titkaiban. Néha megtekintették volna a Zsongor-kő szikláiról a mélyben elterülő csodálatos tájat, s tán ennek láttán még inkább szárnyakra kapott volna a képzelet, mely az imában és a kis remete-kolostor csendjében a teremtett világ egységét és harmóniáját préselte volna bele az emberi szívébe. De csak volna, mert ehelyett üldözés és börtön várt a pálosokra.

Ám még csak a XIII. században tartunk. Képzeletben tovább haladunk, keresztülszeljük az országot és fővárosunktól északra, a Pilis felé vesszük az irányt. Itt még külön éltek a remeték. Dolgoztak és imádkoztak, vezekeltek a saját és mások bűneiért. Időközönként betértek a városokba, ahol az emberek szeretettel fogadták őket, megvásárolták tőlük portékáikat, melyeket magányukban, a rejtekben készítettek. Esztergomban, a királyi városban különös szeretettel tértek be egy tiszteletreméltó papnak, Özséb kanonoknak a házába, aki nem csak vásárolt tőlük, hanem megvendégelte őket és elbeszélgetett velük. Megszerette tiszta életük zavartalan békéjét. Valószínűleg "lelki atyjuk" is volt: gyóntatta, és vezette őket a lelki élet ösvényein. A velük való beszélgetések "Isten ösztökéi" voltak Özséb számára, amelyek egyre jobban a magány felé hajtották őt. Vágyódott a pilisi erdők vadonába, de tervének keresztülvitelét késleltette az országra zúduló tatár betörés 1241-ben. A templomok, de főleg a székesegyház, éjjel-nappal tömve volt a kétségbeesett hívekkel, akik jajgatva rimádkoztak Istenhez segítségért, irgalomért. Özséb atya ott volt mindenütt, ahol segíteni kellett és lehetett. Ápolta a sebesülteket, vigasztalta a haldoklókat, bátorította a csüggedőket és a székesegyházban együtt imádkozott a néppel. Az egykori esztergomi kanonok lelkét és szándékát a szenvedések érlelték meg. A Batu kán személyes vezetése alatt álló tatár sereg másfél évi pusztítás után Ogatáj főként halála hírére visszavonult. Özséb atya alaposan kivette részét a testi és lelki romeltakarításból, újjáépítésből négy éven keresztül.

1246-ban lemondott kanonoki méltóságáról, javait szétosztotta a rászorulóknak között, és Váncsay István érsek engedélyével a Keszölc közelében lévő sziklás rengetegbe vonult, ahol az imádság, a böjt és az engesztelés által kegyelmet esdett mostoha sorsú nemzete számára.

A pilisi remete első ténykedése az volt, hogy hármass barlangja alatt a forrás mellé letűzte a Szent Keresztet. Életszentségének híre hamar elterjedt az egész vidéken, és sokan járultak hozzá tanácsait kikérni, és tanítását hallgatni. Nemsokára követői is akadtak, akik magukévá tették szigorú vezeklő életmódját.

Boldog Özséb személye a realitás talaján áll, nem szövik át legendás aranyszálak. Egy alkalommal mégis csodálatos látomásban részesült, amely döntő volt további életútjára. Egy éjjel, imádság közben, az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül Özséb atya keresztje előtt tüzes fénynyalábbá olvadtak össze. Özséb úgy érezte, hogy ez a különös tünemény égi jel, figyelmeztetés, hogy a szétszórtan élő remeték lángjait össze kell gyűjtenie egy közösségbe, ahol életükkel, példájukkal, tudományukkal napként ragyoghatnak az Egyházban, taníthatják és támogathatják egymást Isten buzgóbb szolgálatára.

1250-ben a keszölczi völgy fölötti kis magaslaton, ahol hármass teraszt képeztek ki, délről kisebb templomot építettek a Szent Kereszt megtalálásának tiszteletére. A csúcsíves templomhoz észak felől négyszögletes monostor csatlakozott az együtt lakó remeték számára, magas fallal körülvéve. A mai Klastrompusztán, a szépen felújított romok között sétálva idézhetjük fel a múltat. Özséb ezután sorra járta az országban a nagyobb remetéseket. Így találkozott a Pécs melletti Szent Jakab-hegyi remetékkel. Elkérte a Bertalan pécsi püspök által készített szabályzatukat. A két monostor ekkor egyesült, amelynek tagjai őt választották meg első tartományfőnökükké, elismerve magas képzettségét, életszentségét és szervezői képességét. Közösségük égi patrónusává Remete Szent Pált tették meg, s magukat „Első Remete Szent Pál testvéreinek” nevezték. Mivel az első monostor a Szent Kereszt tiszteletére épült, sokáig a „Szent Kereszt testvéreinek” is hívták őket. E két kolostorhoz az idők folyamán egyre több és több kolostor csatlakozott, amelyek a Bertalan-féle szabályzat, majd később az egyes egyházmegyék püspökeinek regulái szerint éltek.

Boldog Özséb 1262-ben néhány társával elutazott, hogy a Szentszék jóváhagyását és megerősítését megszerezze a rendalapításhoz. Itt sikerült megszereznie Aquinói Szent Tamás pártfogását IV. Orbán pápa előtt. A pápa jóváhagyta az új Rendet, de nem engedte meg Szent Ágoston Regulájának átvételét, mert nem voltak biztosítva a szükséges anyagi feltételek. Egyelőre Pál veszprémi püspököt bízta meg az ideiglenes szabályok megszerkesztésével. Pál püspök vizsgálata negatív eredménnyel végződött: a rendi testvérek valóban nagyon szegények voltak, s így még hiányoztak a feltételek Szent Ágoston Regulájának megtartásához. A Rend hivatalos, római jóváhagyása csak 1308. december 13-án történt meg, melynek 700 éves megünneplését 2008-ban ülte meg a Pálos Rend.

Esztergomi Boldog Özséb atya 1270. január 20-án halt meg az általa alapított Szent Kereszt monostorban súlyos betegség után. A templom sírboltjában temették el rendtársai, akik azzal vigasztalták egymást, hogy földi atya helyett égi pártfogót nyertek. Az első rendfőnök halála után is a kolostorok száma egyre csak gyarapodott. Boldog Özséb atya tisztelete 2008-tól már nem csak a pálos rend tagjai számára, hanem egész Magyarországra ki lett terjesztve, ünnepe január 20-án van.

Ha tovább zárandokolunk a Pilisben, mintegy kétórás gyaloglás után elérünk ahhoz a kolostorhoz, melyet IV. Béla királyunk adományozott a pálosok számára 1263-ban. A királyi vadászkastélyból kialakított kolostor Kun László és Róbert Károly kedvelt kirándulóhelye volt. A kolostor romjai között megpihelve, a pilis csodálatos ölelése vesz körül bennünket. Körös-körül minden a pálosok birtokában volt. Míg az első kolostort a Szent Keresztről nevezte el Özséb atyánk, addig ezt a festői környezetben elhelyezkedőt a Szentlélekről. Az épület 1287-re készült el teljes egészében. Ma a helybeliek és a turisták kedvelt zárandok-kiránduló helye.

Barangolhatnánk tovább itt a Pilisben, de most a Balaton mellé kalauzolom olvasóimat. Az északi parton haladva, Veszprémtől nem is olyan messze található Nagyvázsöny csodálatos pálos kolostorromja. Aki először jár itt, eleinte semmit nem lát, csak az erdőt. Amikor a fák között kimagaslik a templom szentélyének fala, mintha hirtelen egy félelmetes óriás lépne elénk a sűrű erdőben. A többméteres magas fal önkéntelenül is azt juttatja eszünkbe, hogy pezsgő élet lehetett itt valamikor. A romok között barangolva láthatjuk a pontosan megszerkesztett monostor még felfedezhető maradványait.

Az egykori templom megmaradt falai közé belépve sírfeliratot olvashatunk, Kinizsi Pálét, aki a pálosokat számtalan adománnyal támogatta és 1494-ben a monostor templomában temették el. Kinizsi Pál, temesi ispán és a déli végek híres törökverő főkapitánya, valamint apósa adonyi Magyar Balázs 1483-ban alapították ezt a monostort szent Mihály főangyal tiszteletére.

A templom már korábban ott lehetett, mert Kinizsi Pál 1482-ben búcsúengedélyt kért a pápától a Szent Mihály templomot látogatók részére. Özvegyének, Magyar Benignának a pálos barátok 1494-ben zsolozsmáskönyvet, majd 1513-ban imakönyvet fordítottak magyar nyelvre és másoltak le. Ezek a művek Festetics- és Czeh-kódex elnevezéssel ma is értékes nyelvemlékek. 1552-ben hagyták el a remeték e helyet, mert kirabolták és kifosztották őket.

Amikor Nagyvázsont elhagyjuk és Óbudavár felé haladunk, a táj szépsége teljesen magával ragad bennünket. Csodálatos kis falvakon vezet át utunk, Szentantalfán, Köveskálon, Kékkúton, míg elérkezünk Salföldre, ebbe a kicsi ékszerdobozba. A falu mellett, áthaladva a helyiek által kötengernek nevezett helyen, beérünk az erdőbe, melynek mélyén ott a másik pálos kolostorrom, melyet 1263-ban említenek először. A szépen felújított romok fala, szelleme arról a kolostorról mesél, melynek védőszentje Szent Mária Magdolna, a bűnbánat és az ezt követő igazi Isten-szeretet példaképe, akinek alázatos megtérése, az Úr lábának a megmosása a remeték számára igazi példakép lehetett. Mert aki a remeteségre adta a fejét, csak úgy tudta azt megélni, ha benne is ott volt a bűnbánat és alázat szelleme és legfőképpen az Isten iránti lángoló szeretet. A legnagyobb titok az, ami az ember szívében rejlik. Azt senki nem láthatja, de kívülről, egy ragyogó tekintetből, a békét sugárzó arcáról leolvasható a titok, mely ott, a mélyben lakozik. Talán ezért is szerették oly nagyon ezeket a pálos barátokat, mert arcukban az ember jobbik énje tükröződött vissza. S ilyen körülmények között a tőlük kapott jó tanács, mely nem ritkán kemény volt, mégis elfogadható. 1487-ben kihalófélben lévő kolostor birtokait, javait az onnét nem túl messzire lévő Bakonyszentjakab kolostora kapta meg. Ebből azonban már csak egyetlen falrész látható, holott bizony ez a kolostor igen terjedelmes épület volt valaha. Időzhetnénk a pálosok történetével tovább a Balaton közelében, hiszen erre van a szintén 1263-ban keletkezett badacsonytomaji pálos kolostorrom, melynek kút forrásvíze ma is csordogál, szívesen isznak belőle az arra járó turisták, zarándokok. Vélhetően a pálos barátok itt termelték azt a szőlőt, melyből a Badacsonyi Szürkebarát bor készült. Ugyanis a pálosok kezdetben szürke csuhában jártak, csak később váltottak fehérre abból a megokolásból, hogy megkülönböztessék magukat a kóbor barátoktól, akiknek szintén szürke volt a ruhájuk és némely esetben pálosoknak adták ki magukat. Bár lehet, hogy az elnevezés kizárólag ennek a nemes bornak a színével van kapcsolatban.

Utunkon most egy nagy lépést teszünk, és hazánk egy másik gyönyörű vidékén, a Börzsönyben felkeressük Márianosztrát, amely Nagy Lajos királyunknak köszönheti születését. Ő mélységesen tisztelte a Boldogságos Szűz Máriát, és nagyon szerette a pálosokat. Ennek jeléül először kolostort építtetett kedvenc szerzeteseinek, majd mellé templomot emeltetett a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére 1352-ben. Így kapta maga a település is a Maria nostra, vagyis a „mi Máriánk” nevet. Innen indult el 30 évvel később az a 16 pálos, akik Nagy Lajos unokaöccsének, László opolei hercegnek a hívására megalapították Jasna Góra („Fényes Hegy”) kolostorát Częstochowában, amely később a rend központja, Lengyelország nemzeti szentélye és Európa egyik legfontosabb Mária-kegyhelye lett. 1966-ban, a lengyel millennium évében itt mondta ki Stefan Wysziński bíboros és Karol Wojtyła érsek a történelmi megbocsátást a németek felé. Így a Szűzanya szentélye mintegy bölcsője lett az új, egységes Európa születésének is.

Az első kolostorok, melyekből ez a magyar rend elindult, hosszú időre meghatározták a közösség jellegét, remete küldetését. A pálosok, miután a Szent Korona Országának szinte minden szegletét benépesítették Erdélytől kezdve a Felvidéken át a nyugati részekig, átlépték az ország határait, eljutottak még Jeruzsálembe is. A XIV. században 100 körüli kolostort alapítottak, különböző helyeken, mint pl. Lengyelországban, Németországban, Portugáliában, később Litvániában, Orosz-, Morva-, Cseh- és Stájerországban. S hogy a tengeren túlra is elrepüljünk, ott vannak a portugáliai pálosok, akik Amerika felfedezése után, 1495 körül mentek Dél-Amerikába, ahol a latin-amerikai spanyol gyarmatokon éltek. Argentínában és Paraguayban alapított pálos kolostorok más szerzetesek birtokában még ma is megvannak.

A török idők alatt a legszebb kolostorok elnéptelenednek, leégnek, a pálosok számos kincse elveszik. Budaszentlőrincen, a rend akkori központjában gazdag könyvtár, művészeti értékek sokasága veszett el. Elpusztult Báthory László bibliafordítása is a könyvtárral együtt, amely munkát e hatalmas monostor melletti remeteségben végzett el a nemesi családból származó pálos szerzetes.

Fordított és egybegyűjtött már korábban meglévő fordításokat. Így az ő nevéhez fűződik az első magyar nyelvű fordított Biblia, mely sajnos az utókor számára elveszett. A budaszentlőrinci monostor legfőbb támogatója Mátyás király volt, aki kedvenc pálosait nagyon szerette.

Az uralkodó halálakor, 1490-ben a következőket írta róla évkönyvében a hálás Pálos rend: „A legjobb fejedelmet siratja a Pálos rend, amely elismeri, hogy egyrészt az egyik hollóstól, Isteni Pál atyántól eredetét nyerte, másrészt a másik hollóstól, Mátyástól nem szerény anyagi javakat kapott s ezért gyászolva őt emlékezetében örökké megtartja.”

És itt elérkezünk egy fontos megjegyzéshez. Boldog Özséb atyánk, amikor egybegyűjti a szétszórtan élő remetéket, az akkoriban nagyon tisztelt Első Remete Szent Pálról nevezi el közösségét. Remete Szent Pál Egyiptomban, Thébában született, Kr. u. 230 körül. A Decius és Valerianus császárok rendeletére megindított hetedik keresztényüldözés idején vonult ki a pusztába, ahol 113 éves koráig élt. Életrajzírója, Szent Jeromos megemlíti, hogy Remete Szent Antal meglátogatta Pált élete végén, halálának tanúja volt. Amikor Pál meghalt, Antal olyan gödröt talált, melyet két oroszlán kapart ki mancsaival, ide tudta eltemetni. Remete Szent Pál pálmafa alatt talált alkalmas helyet remeteéletének betöltéséhez, és Isten egy holló által gondoskodott napi eledeléről. Így érthető, hogy a pálosok címerében miért szerepel pálmafa, holló és oroszlán.

Újjáéledés a török távozása után indulhatott csak el. Ismét kolostorok és templomok épültek vagy a korábbiak helyén, vagy egészen új területeken. A korábban is működő sajlóádi kolostort újjáépítik. Itt volt valamikor házfőnök Martinuzzi György (Fráter György), aki 1506-ban ugyanebben a kolostorban tett fogadalmat. Később váradi püspök, majd esztergomi érsek és János Zsigmond tanácsadója lesz. Igaz államférfiként évekig próbált közvetíteni a Habsburg-hatalom és a török Porta között, s közben elősegíteni az Erdélyi fejedelemség függetlenségét. Ellenségei Alvincen gyilkolják meg. Sajlóadtól nem messze van Köröm, ahol a mai plébániaépületet valamikor a pálosok építették, de nem kolostorként, hanem vendégházként az arra járó utasok számára. A pálos testvérek a Sajó folyón kompot „üzemeltettek” és a megfáradt utasok számára szállást biztosítottak az akkoriban modernnek számító vendégfogadójukban.

Északkelet felé haladva Sátoraljaújhely pálos kolostorát találjuk, amelynek tagja volt Csepellényi György, a pálos rend vértanúja. Néhány rendtársával együtt több falut visszatért a katolikus hitre, ezzel kivívta a protestáns kurucok haragját. 1674. március 26-án, Húsvéthétfőn elhurcolták a füzeri plébániáról, majd hatvannapi folyamatos kínzás után kivégezték. Teste ma a sátoraljaújhelyi pálos-piarista templomban nyugszik. Fenesy György egri püspök kezdeményezésére XI. Ince pápa tiszteletreméltóvá nyilvánította.

A XVII. – XVIII. század fordulóján épült templomok és kolostorok jelentős része ma is megtekinthető. Budapesten az Egyetemi Templomot és a mellette lévő épületet, mely jelenleg a Központi Papnevelő Intézetnek ad helyet, pálosok építették. Ennek az épületnek ékessége a Pálos Könyvtár csodálatos faragásai, melyeket maguk a pálosok készítettek. A Könyvtár adott otthont a Hazafiúi Magyar Társaságnak, annak a szellemi műhelynek, amely a magyar tudósok közösségét kívánta megeremteni, mintegy a Tudományos Akadémia elődjeként. Ide kötődik annak a három pálos szerzetesnek a neve és munkássága is, akik irodalmi és nyelvi kultúránknak is jelentős alakjai lettek: Ányos Pál, Verseghy Ferenc és Virág Benedek, akit az irodalomtörténet „a magyar Horatiusnak” nevez. Ebben az időszakban a pálosok iskolákat is vezettek, de mellette a tudomány és művészet elősegítői voltak. A zeneszerzéstől a szobrászatig, az irodalomtól a festészetig mindenre kiterjedt a figyelmük, működési területük. Talán nem mindegyik volt kivételes tehetség, de az Istennek szentelt élet, a szerzetesi napirend megtartó fegyelme, és nem utolsósorban a pálos lelkiület évszázados hagyománya olyan belső többletet adott a rendtagok meglévő adottságaihoz, amit talán más helyen, más életkörülmények között nem tudtak volna ilyen páratlan formában kamatoztatni. Mert elsősorban nem az embernek, hanem az Istennek akartak tetszeni, neki akartak szolgálni. S ha az emberi gyengeségek, önzések esetenként fel is ütötték a fejüket, a Lélek mindig gondoskodott olyan előjárókról, akik rendet tudtak rakni, megőrizték az egységet.

Am hiába minden belső törekvés, ha kívülről újabb támadás éri a közösséget. Szerzetesrend belső világába kívülállónak belenyúlni olyan értelmezhetetlen cselekedet, mintha egy férfi akarná elmondani a szülés gyötrelmét az ötgyermekes családanyának. Pedig így történt a XVIII. század második felében. A rend életébe erőszakkal lépett be a császári udvar. Akadályozta az ún. Nagykáptalan egybehívását, mely a legfontosabb eseménynek számít a rend életében. Számos erőszakos intézkedéssel, sokszor a rendtagok tudta nélkül történtek események.

1784-ben a lengyel provincia leválasztása a rendtagok tudta nélkül történt, körlevélben értesültek a pápai rendelkezésről. Mindezek háttérben persze az előre látott szanalás volt, így akarták megmenteni a rend vezetői a menthetőt.

A többi szerzetes által a Szentatyának írt tiltakozó levél már nem érhetett el eredményt, mert 1786-ban II. József megszünteti a rendet. A folytonosság mégiscsak a vérzőszívű lengyel tartományban maradhatott meg. Ipoly Arnold esztergomi kanonok, az esztergomi káptalan tagja, 1862-ben átélt tapasztalatairól a következőket írja: „A cseštochowai pálosok jó szerzetesek s jó lengyel hazafiaknak tartatnak, valamint hogy csakugyan azok is, távol minden túlzásoktól. Azért is köztiszteletben látszanak lenni... II. József-féle parancs kihirdettetett, s így az isteni gondviselés, ha nálunk nem is, legalább a lengyeleknél megtartá a rendet.” S a vendégszerető pálosokról beszámolója vége felé a következőket írja visszaemlékezésében: „A jó szerzetesek többször felemlíték előttem, miszerint dicsőségüknek tartják, hogy ők magyar eredetű rendnek tagjai, s örömeiket nyilváníták azon, hogy meglátogatom őket, azon káptalannak tagja, melyből való igen tisztelt alapítójuk, Boldog Özséb. Többen nyilváníták azon vágyukat, vajha szerzetők visszajöhetne Magyarországra, vajha legalább csak egy zárda küszöbéig, s a cseštochowai Szűznek pártfogásába ajánlják utazásomat, e vágyat ismétlék, s én akkor is most is azt óhajtom, vajha e vágyak teljesednének.”

A Szentszék visszaállította a rend eredeti elnevezését, egyházi jogi helyzetét és már egyértelműen a régi, feloszlatás előtti állapotot megjelenítő levelezésekkel, dokumentumokkal találkozunk. Minderre a pecsétet az 1930. május 29-én kelt pápai dekrétum tette rá, mely teljes egészében az eddig is megőrzött, korábbi hagyományokra épült, megújított rendi Szabályzatot hagyta jóvá.

Amikor 1934-ben ismét visszatérhetnek a Pálosok szülőföldjükre, első ízben Budapesten kapnak kolostort a Sziklatemplom mellett. Ebben az időben Pécsen is épül kolostor – egy régi présház helyén, majd templom, mely 1938-ban készül el véglegesen, Szent Imre tiszteletére felszentelve. 1940-ben mennek a kiskunsági Petőfiszállás-Pálosszentkútra a pálosok, az akkor Ferencszállásnak nevezett településre, mely nem sokkal odaköltözésük után a Pálosszentkút nevet kapja. Ezeket a virágzásnak induló közösségeket zárja be és szünteti meg ismét a világi, politikai hatalom 1950-ben. A rend tagjai közül szinte mindenki börtönbe kerül, egyesek bányában húzzák meg magukat, majd egyszerű kántorként, sekrestyésként, gyári munkásként dolgoznak, némelyek külföldre távoznak és az emigráns magyarság lelkipásztorai lesznek. Ennek az időszaknak lett vértanúja Vezér Ferenc pálos szerzetes, aki 1914. március 23-án született, a Szatmár megyei Szaniszlón. Lelekipásztorként működött a budapesti Sziklatemplomban, és Pécsen is, legfontosabb állomáshelye azonban Pálosszentkút volt, ahol lánglelkű prédikációival állhatatos hitre, kitartásra buzdította a rábízott tanyasi embereket. A kommunista hatalom több alkalommal próbálta perbe fogni, megtörni. 1951. március 20-án letartóztatták. Koholt vádakon alapuló ügyét a Grösz József kalocsai érsek elleni koncepció perhez csatolták. A kihallgatások során megkínózták, majd a Grösz-per IX. rendű vádlottjaként halálra ítélték, és Budapesten, a Gyűjtőfogházban 1951. augusztus 3-án kivégezték. 1992. február 17-én a Legfelsőbb Bíróság a vádak alól P. Vezér Ferencet felmentette. Ünnepeles újratemetése 2012. április 30-án történt meg Pálosszentkúton.

A történelem során többször is derékba tört pálna azonban újból kisarjad: a szétszóratás alatt titokban szerveződnek új hivatások. Egyházmegyei szemináriumokban tanuló kispapok közül többen megismerik a Pálos Rendet, illegalitásban a közösséghez kapcsolódnak. Ugyan az államhatalom tudomást szerez a szerveződésről, de nem tudja teljesen megakadályozni a titkos, évenkénti találkozókat. Míg a megtört, de hitéből újra megerősödni tudó idősebb, kolostori életet ismerő és elsajátító pálosok rejtve tevékenykedtek Istenért, hazáért, addig voltak egyházmegyében szolgáló papok legalább tizen-tizenöten, akikről senki, még az édesanyjuk, édesapjuk sem tudta, hogy pálosok. 1989-ben ők indították újra a Pálos Rend működését Magyarországon, eleinte a Sziklatemplomban, majd Pécsen, Márianosztrán és 1991-ben Pálosszentkúton. Ez alatt a huszonöt év alatt elköltöztek az égi hazába azok a pálos atyák és testvérek, akik még 1950 előtt kolostorban éltek. Az újonnan belépett fiatalokkal és a „második generációs” idősebb atyákkal együtt ma 21 pálos szerzetes él Magyarországon. Rendünk központja Cseštochowában, Lengyelországban van, azon az áldott helyen, ahol az Istenanya megőrizte ezt az egyetlen magyar alapítású rendet. Magyarországi tartományunk gyakorlatilag teljes önállóságot élvez és a világ minden táján élő pálos testvérek úgy tekintenek ránk, mint anyatartományra. Ez örömmel és büszkeséggel tölt el bennünket.

Igyekszünk az élet minden területén jelen lenni, megőrizve eredeti hivatásunkat, a magány és imádság szeretettét, ahol egyedül lehetünk az egyedüli Istennel. 2005-ben új kolostort építettünk Pálósszentkúton az újoncoknak, de azok számára is, akik hosszabb-rövidebb ideig szeretnének együtt élni közösségünkkel. Ez és a Márianosztrán lévő búcsújáráshelyünk szeretettel fogadja a zárandókat, turistákat, érdeklődőket.

A Pécssett élő atyák két templomban teljesítenek szolgálatot. Budapesten pedig a Sziklatemplomban található a pálosok. A templom előterében Fogadóközpont nyílt, hogy a látogatók is megismerjék és megértsék ennek a helynek a lényegét és létjogosultságát.

Hosszú előkészületi munka után, 2014. január 26-án új kolostort alapítottunk Hargita-fürdőn (Csíkszeredától 20 km-re). A pálosoknak jelentős múltja volt Erdélyben. A középkorból 21 pálos kolostorról adnak hírt az évkönyveink. Ezek közül az első, amiről pontosabb feljegyzések vannak, a gyulafehérvári, Szent Erzsébetről elnevezett monostor. Az isteni Gondviselés megerősítő jelét látjuk abban, hogy közel 300 év után éppen a gyulafehérvári egyházmegye hívta vissza a pálosokat Erdélyországba. Reméljük, hogy az elültetett kis mag szárba szökken, és sok termést hoz: olyan odaadott életű szerzeteseket, akik elődeink nyomán járva nagylelkűen válaszolnak Isten hívására és örömmel áldozzák életüket nemzetünk lelki felemelkedéséért.

A 2014 – ben, Ferenc pápa által meghirdetett Megszentelt Élet Évében a pálosok így fogalmazzák meg hivatásukat, a mai korban embertársaik felé betöltött küldetésüket:

Remete múltunkból fakadó hivatásunk: az Isten jelenlétében való élet, a magány szeretete, az imádság, a vezeklő élet és a Boldogságos Szent Szűz különleges tisztelete. Apostoli küldetésünk részeként, érzékenyen az idők jeleire lelkipásztori munkát is végzünk, mely elsősorban az igehirdetésben és a szentségek kiszolgáltatásában, különösen a gyóntatásban nyilvánul meg. Magyar alapítású szerzetesrendként lelkiségünk fontos része a nemzetünkért való imádság és engesztelés.

5. Indoklás a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvétel mellett

1. A Pálos Rend, mint az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, közel 800 éve meghatározó szerepet tölt be a magyar nemzet történelmében és kultúrájában, szellemi és lelki életében, oly mértékben, hogy a Pálos Rend és a nemzet sorsa sok tekintetben össze is fonódott egymással az évszázadok alatt, ahogyan azt Pázmány Péter egykor meg is fogalmazta: „*Te is Magyarország, édes hazám, a pálosokkal fogsz növekedni és ugyanazokkal fogsz hanyatlani.*”

A pálosok mindig is tudták, hogy felelősek a nemzet jövőjéért. Imádságuk, vezeklésük, áldozatkész lelkipásztori munkájuk által a pálos szerzetesek minden korban hozzájárultak a magyar emberek lelki felemelkedéséhez, különösen történelmünk nehéz, erkölcsi és lelki hanyatlással járó időszakai után. „Fehér barátok”-ként közel voltak az emberekhez, mindig érzékenyek voltak a körülöttük élők lelki szükségleteire. Istennek odaadott életükkel, embertársaik szolgálatával pedig példát adtak az emberhez méltó életre.

2. A Pálos Rend számos kiemelkedő személyiséget adott a hazánknak. Közülük a legjelentősebbek Martinuzzi Fráter György bíboros, a bölcs államférfi, Csepellényi György vértanú, valamint a pálos költők: Ányos Pál, Versegly Ferenc és Virág Benedek.

Virág Benedek pálos költő sírfelirata ma is utat mutat minden magyar ember számára: „*Születtem. Szerettem hazámat, s dolgoztam érte. Ez az én életem története. Tegyetek ti is így. Tanítsátok utódaitokat, s ha azok is így teszik, akkor Magyarország boldog*

lesz.”

3. A pálosok által emelt templomok, kolostorépületek, az általuk létrehozott képzőművészeti alkotások, irodalmi művek a magyar kultúra maradandó kincsei. A magyar nyelv története szempontjából külön említést érdemelnek a pálos szerzetesek által készített fontos középkori nyelvemlékeink, a Festetics- és a Czeh-kódex.
4. A pálosok magyar alapítású szerzetesrendként szinte az egész világon jelen vannak. Beilleszkednek a számukra otthont adó nemzetek kultúrájába, ugyanakkor elevenen emlékezetben tartják a rend magyar gyökereit. Napjainkban hazánkon kívül Lengyelországban (pl. Częstochowa, Varsó, Krakkó), Németországban (pl., Mainburg, Passau, Regensburg), Olaszországban (pl. Ravenna, Róma), Fehéroroszországban (Karelicsi), Ukrajnában (pl. Brovai, Kamianec-Podilskij), Horvátországban (pl. Kamensko [Károlyváros], Svetice), Szlovákiában (pl. Tvrana, Vranov), Csehországban (Ostrava), Lettországon (Skaistkalne, Ventspils), Angliában (Wolverhampton, Portsmouth), Spanyolországban (Cáceres), Kamerunban (Ayos, Bélabo), a Dél-Afrikai Köztársaságban (Creighton), Ausztráliában (pl. „Marian Valley” Canungra, Merrylands, Berrima) és az USA-ban (pl. Buffalo, Doylestown, New York), 73 rendházban kb. 550 pálos szerzetes él. Pálos rendtartományok: Magyarország, Szlovákia, Horvátország, Németország, Egyesült Államok, Ausztrália.

Természetesen a különböző országokban élő pálos rendi közösségek tagjai törekszenek kapcsolatot tartani, rendszeresen találkozni egymással. A rendi szabályzat szerint hatévente Nagykáptalant tartanak, ahol minden tartományból és országból képviselve vannak a testvérek. A 2014-ben kezdődő Megszentelt Élet Éve kapcsán is szerveztek találkozót. Nem egyszer van példa arra is, hogy a külföldön élő testvérek ellátogatnak az anyatartományba, hogy megtekintsék és ápolják a gyökereiket.

5. A pálosok, akiket a Szent Kereszt tiszteletére épült első kolostoruk miatt sokáig a „Szent Kereszt testvéreinek” is hívtak, türelemmel, hittel és állhatatossággal viselték el a megpróbáltatásokat, melyek hazánk és a rend történelmét végigkísérték. Tudták, hogy ezzel részt vállalnak Krisztus megváltó szenvedéséből. A magyar nemzethez hasonlóan a Pálos Rendnek nemegyszer szinte a teljes megsemmisülés után kellett újraindulnia. A szenvedésekben megmutatkozó helytállásuk, állhatatos és cselekvő hitük minden nemzedék számára példát és erőt adhat az újrakezdéshez, az Isten gondviselő szeretetébe vetett reményhez, és a jövő építéséhez.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Könyvek:

1. Pálosok (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében sorozat, Mikes Kiadó, 2006.)
2. Pálosaink, a fehér barátok (A Magyar Pálos Rend és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiállításának katalógusa, 2015.)
3. Decus Solitudinis–Pálos Pálos évszázadok (A 2006. október 16. és 18. között megrendezett VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti tudományos konferencia előadásainak magyar kötete, Szent István Társulat, 2007)
4. Gyöngyösi Gergely: Arcok a magyar középkorból (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983.)

5. Kisbán Emil: A magyar Pálosrend története I-II. (Históriaantik Könyvesház bt., 2012.)
6. A Fehér Barát, 1938-48 (<http://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=1890>)
7. A Fehér Barát újabb számai: (<http://www.palosrend.hu/kincstar/a-feher-barat>)
8. P. Bolyós Rezső Ákos OSPPE: A pálosok Magyarországon a XX. század első felében (Visszaemlékezések I-II, XXII. Kerületi Helytörténeti Kör, Budapest, 2004.)
9. Darvas-Kozma József: A pálos rend története Erdélyben, Partiumban, Bánságban és Kárpátalján, Csíkszereda 2012.)

Filmek:

1. Pálosok nyomában. (Csallóközi Zoltán dokumentumfilmje, 2013.)
2. Pálosok. Első Remete Szent Pál Rendje. A magyar pálosok hiteles története. (Bakos Katalin filmje, 2006.)
3. Kivonulók | 4. rész: Akik házasságot kötnek Istennel. (2015.)
<http://www.palosrend.hu/kincstar/videotar/content/156-2015>

A Magyar Pálos Rend honlapján számos, a renndhez kapcsolódó témájú videó- és hanganyag található.

6. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<http://www.palosrend.hu>

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat